

ITC

مرکز تربیت مربی
پژوهش‌های فنی و حرفه‌ای

سازمان آموزش فنی و حرفه‌ای کشور

بهره برداری از گیاهان دارویی

به عنوان مهمترین فاکتور ارتقای سلامت، اقتصاد و اشتغال جامعه

تدوین و گردآوری : محمد عابد

دانشجوی دکتری علوم و مهندسی صنایع غذایی

محقق و پژوهشگر. کارشناس ارشد زراعت

مربی مرکز آموزش فنی و حرفه ای نیشابور

بهره برداری از گیاهان دارویی

به عنوان مهمترین فاکتور ارتقای سلامت، اقتصاد و اشتغال جامعه

تدوین و گردآوری : محمد عابد

محقق و پژوهشگر. کارشناس ارشد زراعت

مربی مرکز آموزش فنی و حرفه ای نیشابور

با همکاری دپارتمان کشاورزی مرکز تربیت مربی کرج آقایان: مهندس محمد جهانی و مهندس علیرضا اسلامی

کلیه حقوق این اثر متعلق به مرکز تربیت مربی و پژوهش های فنی و حرفه ای می باشد.

سازمان آموزش فنی و حرفه ای کشور

فروردین ۱۴۰۱

گیاهان دارویی ثروت مظلوم و ارزشمند کشور ماست که در برخی جوامع علمی از آن بعنوان طلای سبز ایران نام برده می‌شود و قابلیت‌های بسیار بالایی در ایجاد اقتصادی پویا و درآمد حاصل از تولید ناخالص ملی دارد، بطوریکه بکارگیری آن در صنایع دارویی، غذایی و آرایشی - بهداشتی و سایر فرآورده‌های مرتبط با آنها، علاوه بر اثرات مفیدی که در توسعه فرهنگ مصرف گیاهان دارویی و داروهای گیاهی و ترویج آنها دارد، می‌تواند بعنوان پتانسیل بالقوه در ایجاد درآمدهای ارزی و کاهش واردات مواد اولیه داروهای شیمیایی و سنتتیک بکار گرفته شود.

گیاهان دارویی در ایران قدمتی دیرینه دارند و در گذشته برای انواع بیماری‌ها از آنها استفاده می‌شد. ضمادهای بسیاری نیز از این گیاهان وجود دارد. هنوز هم برخی از داروها با منشاء گیاهی تولید شده و به بهره برداری می‌رسد علاوه بر این به دلیل جغرافیای ایران و اقلیم متفاوت در چهار گوشه کشور امکان کاشت و تولید این نوع گیاهان در گوشه و کنار کشور و در همه فصول وجود دارد.

تولید گیاهان دارویی خود به منزله به کارگیری و فعال‌سازی ظرفیت‌های نهفته در کشور و استفاده از توان سرزمینی است. ایران رویشگاه اصلی بسیاری از گونه‌های دارویی با ارزش می‌باشد که سازگاری مناسبی با محیط داشته و عملکرد و مواد موثره نسبتاً بالایی دارند و از نظر درآمد و اشتغال مقرون به صرفه هستند.

زنجیره ارزش گیاهان دارویی به عنوان یکی از زنجیره‌های منتخب برای تغییر اشتغال و معیشت به سمت فعالیت‌های کم‌آبر است.

سه محور اصلی زنجیره ارزش گیاهان دارویی

۱- «تامین گیاهان دارویی»

۲- «فرآوری گیاهان دارویی»

۳- «بازاریابی گیاهان دارویی»

به نظر می‌رسد نبود اطلاعات کافی برای کشت ارقام مختلف گیاهان دارویی و ابهام در صرفه اقتصادی و بازار محصول، از دلایل مغفول ماندن توسعه کشت گیاهان دارویی است.

بر اساس نظر کارشناسان بخش کشاورزی، محدوده جغرافیایی کشور با توجه به زاویه تابش خورشید، اقلیم و آب و هوای مخصوص در مناطق مختلف این سرزمین، بهترین مکان برای پرورش و کشت باکیفیت‌ترین گیاهان دارویی در دنیا است، اما با وجود این پتانسیل بی‌نظیر که کشور می‌تواند از این طریق، سهم بزرگی در بازار تجارت جهانی داشته باشد و ارزآوری بالایی را نصیب خود کند، درآمد بسیار ناچیزی را به دست می‌آورد که قابل قیاس با سایر کشورها نیست.

گیاهان دارویی به میزانی که در بحث ارزآوری و تجارت و به تبع آن در حوزه ایجاد اشتغال تاثیر دارند، می‌توان ردپای آن را در زندگی مردم عادی مشاهده کرد.

کشت، تولید، فرآوری و در نهایت مصرف، نقش گیاهان دارویی در زندگی مردمان این سرزمین است **اما در این میان جای خالی برندهای تولیدی و تجاری در این حوزه به وضوح قابل مشاهده بوده و شاید حلقه مفقوده پیشرفت و توسعه حوزه تولید و تجارت گیاهان دارویی باشد.**

گیاهان دارویی می‌تواند نقش بسیار موثر و تعیین‌کننده‌ای در اقتصاد کشور داشته و مصداق واقعی اقتصاد مقاومتی باشد؛ چرا که سرعت بخشیدن به جریان تبدیل علم به ثروت با تجاری‌سازی فناوری‌های داخل کشور می‌تواند صنایع متعددی را راه‌اندازی کرده و به طور مستقیم و غیر مستقیم در بهبود وضعیت اقتصادی کشور

ایفای نقش کند. بنابراین هدایت ثروت به سمت بازار و اقتصاد با ثبات و روبه رشد گیاهان دارویی در بخش‌های مولد و حامی سلامت محیط‌زیست می‌تواند تحقق اهداف اقتصاد مقاومتی را به دنبال داشته باشد.

پس از اینکه فرآیند تولید، فرآوری، بسته‌بندی و تامین بازار داخل به طور کامل در کشور اجرا شد، پای صادرات و تجارت گیاهان دارویی در مباحث اقتصادی باز می‌شود و اینجا است که بخش خصوصی باید به میدان بیاید و بازارهای پایداری برای این محصولات پیدا کند.

مشاغل خانگی بحث روز دنیا است و امروزه کشورهای پیشرفته به این نتیجه رسیدند که باید در راستای حمایت از اقتصاد و افزایش تولید ناخالص داخلی به مشاغل خانگی توجه ویژه‌ای کنند. حال محصولاتی که در گذشته و البته زمان حال، نعمت بی‌دریغ خدا و رایگان در محیط بودند، می‌توانند برای کشت، راه به خانه‌ها باز کرده و موجبات ایجاد اشتغال را برای همه فراهم و گیاهان دارویی، داروی اشتغال خرد و خانگی شود.

توسعه همه جانبه گیاهان دارویی در عرصه های طبیعی مستعد ایران، نیازمند تدوین راهکارهای علمی و عملی کاشت، داشت و برداشت، ایجاد صنایع تبدیلی، بازار منسجم فروش و صادرات و حمایت دولتی است.

گیاهان دارویی به دلیل آستانه تحمل بالا در برابر تنش های محیطی و نیاز کم به منابع آبی، برای کشت در شرایط سخت اقلیمی مناسب هستند.

در سال های اخیر، برداشت بی رویه آب از منابع زیر زمینی که موجب کاهش منابع آبی در دسترس کشاورزان شده است و همچنین تغییرات به وجود آمده در کشور توجه کارشناسان بخش کشاورزی را به سمت استفاده از گیاهان کم آب بر و دارای ارزش افزوده جلب کرده است.

وجود ارقام مختلف گیاهی، بانک های ژنی غنی و همچنین تعریف چهار فصل به معنای حقیقی که لازمه رشد هر گیاهی است، توانسته است بستر مناسبی برای رشد و پرورش گونه های مختلف گیاهان دارویی ایجاد کند.

طبیعت منبع اصلی تولید مواد اولیه در محصولات گیاهی است بنابراین گسترش آن باید در اولویت قرار گیرد، با حفظ طبیعت گونه های ژنتیکی خاص نیز رشد پیدا می کنند و با کشت گونه های مختلف گاهی دیگر مشکل تولید محصولات یا مواد اولیه آنها را نخواهیم داشت.

افزایش روزافزون جمعیت و در نتیجه افزایش تقاضا برای کاربرد گیاهان دارویی باعث تولید اقتصادی گیاهان دارویی می شود، از این رو ضروری است که در راستای به کارگیری هر چه بیشتر از گیاهان دارویی از علم محققان کشور بهره گرفت تا حداکثر استفاده از صنعت گیاهان دارویی صورت گیرد.

توسعه سرمایه گذاری در زمینه صنایع گیاهان دارویی در وهله اول منوط به زمینه سازی و توسعه استفاده از گیاهان دارویی و فرآورده های آن در داخل کشور است.

فرهنگ غنی تولید گیاهان دارویی در ایران از سابقه بالایی برخوردار است و با توجه به اقلیم و شرایط آب و هوایی مناسب در کنار دانش فنی تولید گیاهان دارویی افزایش یافته، که با توجه به پیشرفت، نیازمند توجه است.

ITC

مرکز تربیت مربی
و پژوهش‌های فنی و حرفه‌ای

زمستان ۱۴۰۰